

FINANSE WOJEWÓDZTWA SAMORZĄDOWEGO

Marzanna PONIATOWICZ

Wprowadzona w Polsce od 1 stycznia 1999 r. reforma samorządowo-administracyjna kraju doprowadziła do powstania szesnastu upodmiotowionych, rządowo-samorządowych województw. Jej celem było między innymi wzmocnienie szczebla wojewódzkiego w alokacji środków budżetowych. Ułomny budżet wojewody został zastąpiony budżetami regionalnymi, nad którymi kontrolę sprawuje samorządowa władza publiczna [7, s. 84].

Podstawowe zasady ustrojowe, organizacyjne oraz finansowe nowo powstałego samorządu wojewódzkiego zostały uregulowane przez następujące akty prawne:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. Nr 78, poz. 483;
- ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, Dz.U. Nr 91, poz. 576;
- ustawa z 24 lipca 1998 r. o wejściu w życie ustawy o samorządzie powiatowym, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o administracji rządowej w województwie, Dz.U. Nr 99, poz. 631 (tzw. „ustawa kompetencyjna”);
- ustawa z 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną, Dz.U. Nr 133, poz. 872;
- ustawa z 17 grudnia 1998 r. o zmianie ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, Dz.U. Nr 169, poz. 1060;
- ustawa z 26 listopada 1998 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego w latach 1999 i 2000, Dz.U. Nr 150, poz. 983;
- ustawa z 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych, Dz.U. Nr 155, poz. 1014.

Dwie ostatnie z wymienionych ustaw są aktami prawnymi, regulującymi system finansowy jednostek samorządu terytorialnego, a więc i województw. Pierwsza z nich zastąpiła ustawę o finansowaniu gmin i generalnie dotyczy podstawowych źródeł dochodów jednostek samorządu terytorialnego. Jest ona efektem konieczności dostosowania tego systemu do nowego podziału administracyjnego kraju oraz nowych kompetencji samorządowych jednostek terytorialnych. Ustawa ta, niestety, ma charakter epizodyczny (prowizoryczny). Dotyczy tylko lat 1999 i 2000, co nie jest korzystne z punktu widzenia stabilności tworzonego systemu finansów samorządów terytorialnych, a więc i finansów województw [1].

Druga ustawa zastąpiła ustawę „Prawo budżetowe” i najogólniej rzecz biorąc dotyczy problematyki zarządzania środkami publicznymi, a w szczególności ich wydatkowania w sektorze publicznym (państwowym i samorządowym).

Problematyka dochodów jednostek samorządu terytorialnego została uregulowana w nowej Konstytucji RP. W art. 167 stwierdza się, że jednostkom samorządu terytorialnego zapewnia się udział w dochodach publicznych odpowiednio do przypadających im zadań.

W tym samym artykule ustawy zasadniczej występuje także trójdzielna klasyfikacja dochodów, ograniczająca ich podział do trzech następujących kategorii:

- dochody własne;
- subwencje ogólne;
- dotacje celowe z budżetu państwa.

Niestety, ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego nie jest do końca zgodna z postanowieniami Konstytucji, gdyż dodatkowo pojawia się w niej np. kategoria dotacji celowych z funduszy celowych.

Tak więc dochodami województwa w świetle art. 11 wspomnianej ustawy są:

- udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa, w wysokości:
 - 1,5% wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkałych na terenie województwa;
 - 0,5% wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, posiadających siedzibę na terenie województwa;
- subwencja ogólna;
- dochody uzyskiwane przez jednostki budżetowe województwa oraz wpłaty od zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych województwa;
- dotacje celowe z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej wykonywane przez województwo na podstawie odrębnych przepisów;
- dotacje celowe z budżetu państwa na finansowanie zadań własnych województwa;
- odsetki od środków finansowych województwa gromadzonych na rachunkach bankowych;
- dochody z majątku województwa.

Ponadto dochodami województwa mogą być:

- dotacje celowe na dofinansowanie zadań własnych województwa;
- dotacje celowe na zadania realizowane przez województwo na podstawie porozumień z organami administracji rządowej lub z innymi jednostkami samorządu terytorialnego;
- dotacje celowe dla państwowych uczelni zawodowych utworzonych na wniosek sejmiku województwa;
- dotacje z funduszy celowych;
- spadki, zapisy i darowizny;
- odsetki od pożyczek udzielanych przez województwo;

- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody województwa;
- odsetki i dywidendy od kapitału wniesionego do spółek;
- dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych odrębnymi przepisami;
- inne dochody należne województwu na podstawie odrębnych przepisów.

W zaprezentowanej klasyfikacji już na pierwszy rzut oka widać znacznie rozbudowaną kategorię zróżnicowanych dotacji (6 rodzajów). Wiadomo powszechnie, że te źródła dochodów mają charakter uznaniowy i nie sprzyjają samodzielności finansowej samorządu terytorialnego. Na przykład zdaniem profesor Hanny Sochackiej-Krysiak dotacja celowa traktowana jest często jako narzędzie ograniczania samodzielności samorządu, między innymi dlatego, że „**jej udzielanie wiąże się nie tylko z wyznaczeniem kierunku wydatkowania środków pieniężnych, lecz także z nadzorem nad sposobem ich wykorzystania i obowiązkiem zwrotu nie wykorzystanych pozostałości tych środków**” [10, s. 11].

W związku z powyższym pieniądze pochodzące z dotacji są traktowane jako tzw. „pieniądze znaczone” i im jest ich więcej w ogólnej strukturze dochodów, tym mniejszą samodzielność finansową ma jednostka samorządowa.

Samorządy wojewódzkie mają otrzymać w 1999 r. na zadania własne dotacje o łącznej wysokości 228,1 mln zł, a na zadania z zakresu administracji rządowej – w wysokości około 40 mln zł [3].

Pierwszy rodzaj dotacji będzie przeznaczany przede wszystkim na utrzymanie placówek i jednostek oświatowych, profilaktyczną opiekę zdrowotną dla więźniów, osób przebywających w aresztach śledczych oraz wykonujących pracę w ramach kary ograniczenia wolności.

Natomiast dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej obejmują przede wszystkim zadania oświatowe (organizacja wypoczynku wakacyjnego dla dzieci i młodzieży, konkursów i olimpiad regionalnych), geodezji i kartografii.

Oprócz tego samorządy wojewódzkie będą mogły otrzymać dotacje na realizację wieloletnich programów rozwoju województwa, związanych z realizacją strategii wojewódzkich. Szczegóły zostaną określone w odpowiednim rozporządzeniu Ministra Finansów.

Innym rodzajem dotacji są dotacje na dofinansowywanie inwestycji realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego jako zadania własne. Zasady i kryteria przyznawania takich dotacji ustala wojewoda po zasięgnięciu opinii samorządu województwa. Łączna wysokość takich dotacji przyznawanych w kolejnych latach nie może przekroczyć połowy wartości kosztorysowej inwestycji (z wyjątkiem inwestycji oświatowych).

Innym elementem zasilania zewnętrznego budżetów wojewódzkich jest subwencja ogólna. Zgodnie z art. 31.1 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego subwencja ogólna dla województwa składa się z części:

- oświatowej;
- drogowej;
- wyrównawczej.

O przeznaczeniu środków otrzymanych w formie subwencji ogólnej decyduje sejmik województwa.

Kwotę przeznaczoną na część wyrównawczą subwencji ogólnej dla wszystkich województw określa dla każdego roku budżetowego ustawa budżetowa. W roku 1999 wynosi ona 232,4 mln zł [3].

Część wyrównawczą subwencji ogólnej otrzymują województwa, w których wskaźnik podstawowych dochodów podatkowych na jednego mieszkańca, zwany dalej „wskaźnikiem W”, jest mniejszy od takiego wskaźnika najwyższego wśród województw Ww, obliczonego dla 1999 r. (w kolejnych latach wskaźnik ten będzie już tylko waloryzowany, a nie obliczany na nowo). Najwyższy wskaźnik Ww, a więc wskaźnik podstawowych dochodów podatkowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca ma Mazowsze (22,62 zł). Jako jedyne województwo w kraju nie będzie ono otrzymywało kwoty wyrównawczej subwencji ogólnej. Dla obliczenia wskaźników W i Ww bierze się pod uwagę planowane dochody z tytułu udziału województw w dwóch podatkach dochodowych: od osób fizycznych i od osób prawnych (tj. udziały w PIT i CIT).

Wysokość należnej województwu części wyrównawczej subwencji ogólnej oblicza się mnożąc liczbę stanowiącą 70% różnicy między wskaźnikiem Ww i wskaźnikiem W dla danego województwa przez liczbę jego mieszkańców. Tak więc subwencja pokryje każdemu województwu 70% różnicy między wpływami Mazowsza z udziałów w PIT i CIT a dochodami województwa z udziałów w obu podatkach. Gdyby to było np. 100%, wówczas Mazowszu nie opłacałoby się być bogatym.

Dochody poszczególnych województw z PIT i CIT w roku 1999 oraz wynikające z nich kwoty wyrównawcze subwencji ogólnej w przeliczeniu na jednego mieszkańca przedstawia rysunek 1.

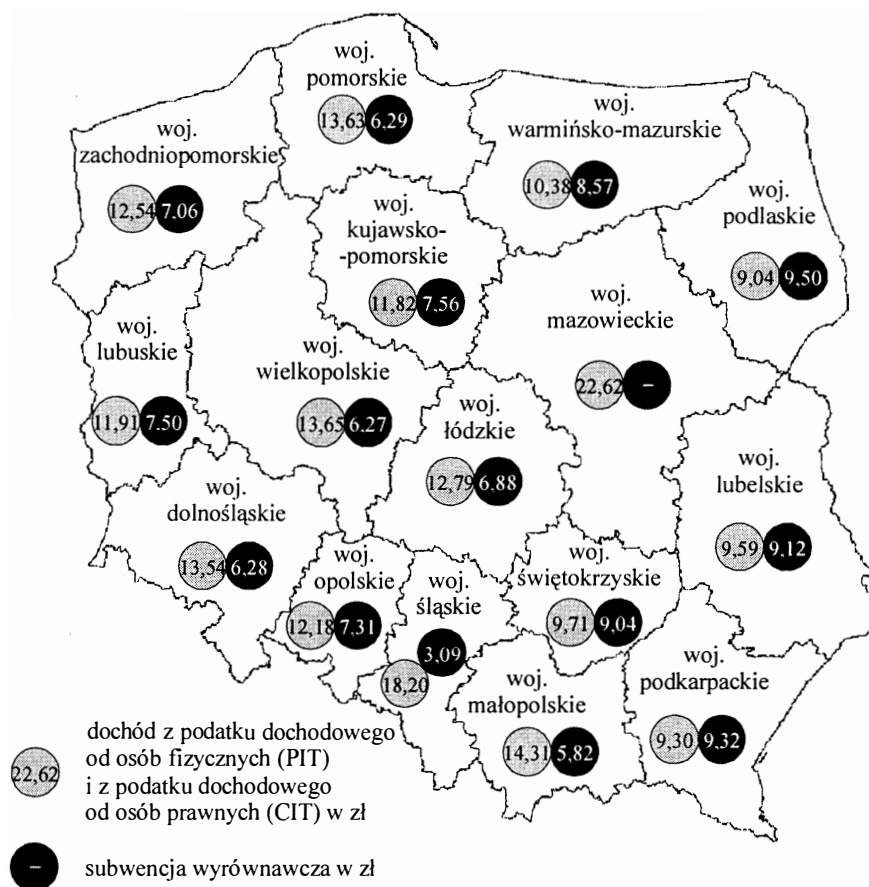
Subwencja ogólna dla województw składa się również z części oświatowej. W ustawie o dochodach jednostek samorządu terytorialnego mówi się, że na ten cel (na wszystkie gminy, powiaty i województwa w Polsce) nie może przypadać mniej niż 12,8% planowanych w ustawie budżetowej dochodów budżetu państwa. W tegorocznym budżecie państwa jest to kwota 16 mld 550,4 mln zł. Powstała ona już po oddzieleniu jednoprocetowej rezerwy. Największy, ponad 63-procentowy udział w tej kwocie mają gminy, na powiaty i województwa przypada około 6 mld 42,7 mln zł¹.

W przypadku województw pieniądze te będą przeznaczone na wydatki związane ze szkołami ponadpodstawowymi o znaczeniu ponadregionalnym i internatami przy tych szkołach.

Na część drogową subwencji ogólnej dla wszystkich powiatów i województw zaplanowano w budżecie państwa kwotę 2 mld 77,3 mln zł. Od kwoty tej, zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, zaplanowano 10-procentową rezerwę na inwestycje drogowe. Pozostała kwota jest dzielona między

¹ Zasady podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego reguluje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 1998 r. (Dz.U. Nr 164, poz. 1168).

dzy powiaty i województwa. Przy jej podziale bierze się pod uwagę: długość i gęstość sieci dróg, drogową infrastrukturę techniczną, natężenie ruchu, wypadkowość oraz zasadę równoważenia rozwoju infrastruktury drogowej².

Rysunek 1. Dochody województw na 1 mieszkańca

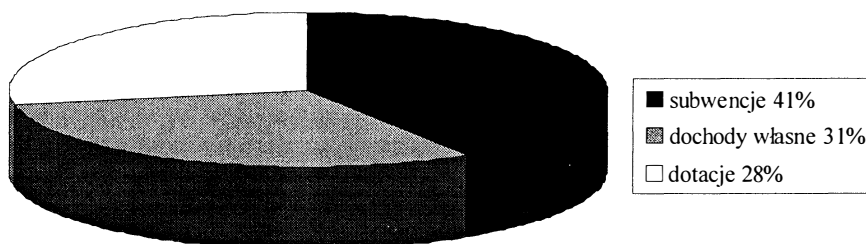
Źródło: [3].

Województwo ma także swoje udziały w podatkach państwowych. Jest to 1,5% udział w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz 0,5% udział w podatku dochodowym od osób prawnych. Udział województwa we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych, stanowiącego dochód budżetu państwa, ustala się mnożąc ogólną (krajową) kwotę wpływów z tego podatku

² Szczegółowe zasady ustalania i tryb przekazywania części drogowej subwencji ogólnej dla powiatów, miast na prawach powiatu i województw reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 r. (Dz.U. Nr 157, poz. 1033).

przez wskaźnik 0,015 i wskaźnik równy udziałowi należnego, w roku poprzedzającym rok bazowy, podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkałych na terenie gmin wchodzących w skład województwa, w ogólnej kwocie należnego podatku w tym samym roku, ustalonego na podstawie złożonych do dnia 30 czerwca roku bazowego zeznań podatkowych o wysokości osiągniętego dochodu oraz rocznego obliczenia podatku dokonanego przez płatników.

Wielkość i strukturę dochodów województw, z uwzględnieniem wcześniej opisanego ich podziału na dochody własne, subwencje i dotacje, przedstawia rysunek 2 i tabela 1.

Rysunek 2. Dochody województw

Źródło: [8].

Biorąc pod uwagę ogólną strukturę dochodów, województwa wypadają dużo lepiej od powiatów, w których dochody własne stanowią zaledwie 5% wszystkich dochodów. W województwach natomiast udział ten kształtuje się na poziomie około 31%. Należy pamiętać o tym, że wielkość tych dochodów i ich udział w dochodach ogółem przesądza o samodzielności finansowej jednostki samorządu terytorialnego i może być w pewnym sensie miernikiem zaawansowania procesów decentralizacyjnych zachodzących w sferze finansów publicznych.

W warunkach zachodzącej stopniowo (niestety, zbyt powoli) decentralizacji finansów publicznych, przy utrzymującej się nierównowadze sektora publicznego oraz presji politycznej, społecznej i ekonomicznej wspólnot samorządowych, w zakresie zaspakajania przez sektor samorządowy szerokiego wachlarza potrzeb lokalnych i regionalnych coraz większą rolę odgrywają instrumenty równoważenia gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego, do których zalicza się takie przychody zwrotne, jak: kredyty, pożyczki i obligacje komunalne [5, s. 78].

Podstawowe zasady wykorzystania instrumentów równoważących gospodarkę finansową województw określają ustawy o samorządzie powiatowym oraz o finansach publicznych. Zgodnie z nimi:

- wysokość niedoboru budżetowego określa sejmik województwa, który w uchwale budżetowej musi wskazać źródła pokrycia deficytu (kredyty, pożyczki, sprzedaż papierów wartościowych, dochody z prywatyzacji majątku lub nadwyżki z lat ubiegłych);

Tabela 1. Dochody województw w 1998 roku

Województwo	Udział w PIT w tys. zł	Udział w CIT w tys. zł	Dochód własny w tys. zł	Subwencja wyrównawcza w tys. zł	Dochód ogółem w tys. zł	Udział dochodu własnego w dochodzie ogółem w %	Udział subwencji wyrównawczej w dochodzie ogółem w %	Udział dochodu ogółem w dochodzie ogółem Mazowsza w %
Mazowieckie	85 040	29 526	114 566	–	114 566	100	0	100
Śląskie	77 948	11 046	88 994	15 118	104 112	85	15	94
Wielkopolskie	37 793	7 919	45 712	21 009	66 721	69	31	88
Małopolskie	36 874	5 827	42 701	17 356	60 057	71	29	89
Dolnośląskie	36 716	7 093	43 809	20 175	63 985	68	32	88
Łódzkie	30 390	3 732	34 122	18 361	52 482	65	35	87
Pomorskie	26 107	3 642	29 749	13 721	43 470	68	32	88
Kujawsko-pomorskie	21 388	3 423	24 810	15 864	40 674	61	39	86
Lubelskie	18 878	2 616	21 494	20 436	41 931	51	49	83
Podkarpackie	17 795	1 917	19 711	19 768	39 480	50	50	82
Zachodniopomorskie	19 117	2 584	21 702	12 217	33 919	64	36	87
Warmińsko-mazurskie	13 408	1 768	15 177	12 524	27 700	55	45	84
Świętokrzyskie	11 510	1 376	12 885	11 992	24 878	52	48	83
Opolskie	11 965	1 317	13 282	7 969	21 250	63	37	86
Lubuskie	10 818	1 345	12 162	7 656	19 819	61	39	86
Podlaskie	9 910	1 154	11 064	11 631	22 695	49	51	82
Razem	465 654	86 286	551 940	225 797	777 737	71	29	89

Źródło: [2].

- łączna kwota przypadających na dany rok zobowiązań (razem z zobowiązaniami wynikającymi z udzielonych przez województwo poręczeń) oraz wymagalnych w danym roku płatności odsetkowych (kosztów obsługi długu) nie może przekraczać 15% planowanych dochodów województwa; w przypadku gdy stosunek łącznej kwoty państwowego długu publicznego do produktu krajowego brutto przekroczy 55%, wspomniany limit wynosi 12%;
- łączna kwota długu województwa na koniec roku budżetowego nie może przekroczyć 60% jego dochodów w danym roku budżetowym;
- w przypadku gdy stosunek państwowego długu publicznego do produktu krajowego brutto przekroczy 60%, samorząd województwa nie ma prawa zaciągania zobowiązań przekraczających dochód, a więc jest zmuszone do uchwalenia zrównoważonego budżetu (jednocześnie jest zobligowane do wypowiedzenia wszystkich umów kredytowych i wykupienia obligacji przed terminem)³.

Wyraźnie widać tu wprowadzony przez ustawę o finansach publicznych mechanizm przenoszenia odpowiedzialności za państwowy dług publiczny na samorządy terytorialne (opisane zasady dotyczą także gmin i powiatów). Jest to związane z konstytucyjnym zakazem zaciągania pożyczek lub udzielania gwarancji i poręczeń finansowych, w następstwie których państwowy dług publiczny przekroczyłby 60% wartości rocznego produktu krajowego brutto (art. 216 ust. 5 Konstytucji RP) [9].

Wydatki budżetu województwa odpowiadają zakresowi zadań tej jednostki samorządu terytorialnego [6]. W świetle przepisów ustawy o samorządzie województwa samorządy wojewódzkie jako podmioty polityki regionalnej wykonują przede wszystkim zadania związane z jej prowadzeniem. Te zadania to między innymi:

- opracowywanie i uchwalanie własnej strategii rozwoju regionalnego;
- podejmowanie współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego;
- tworzenie i przystępowanie do spółek prawa handlowego – bez ograniczeń w sferze użyteczności publicznej, a poza nią – w spółkach prowadzących promocję, edukację i działalność wydawniczą, służącą rozwojowi województwa;
- opracowywanie projektów dotyczących realizacji zadań ujętych w polityce regionalnej państwa;
- prowadzenie negocjacji w sprawie warunków realizacji tych projektów;
- zawieranie z rządem kontraktów regionalnych;
- współpraca z Rządowym Centrum Studiów Strategicznych;
- realizacja programów regionalnych Unii Europejskiej;
- stosowanie ulg i zwolnień w częściach wojewódzkich podatków dochodowych od osób fizycznych i prawnych;

³ Ograniczenie to nie ma zastosowania do przychodów z tytułu nadwyżki budżetu jednostki samorządu terytorialnego z lat ubiegłych.

- opracowywanie i uchwalanie planów zagospodarowania przestrzennego województwa;
- wykorzystywanie pozostających w gestii województwa funduszy celowych (np. części Funduszu Pracy, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska) do stymulowania rozwoju województwa.

Samorządy województwa realizują także usługi publiczne i niektóre inne zadania publiczne o zasięgu regionalnym, takie jak na przykład:

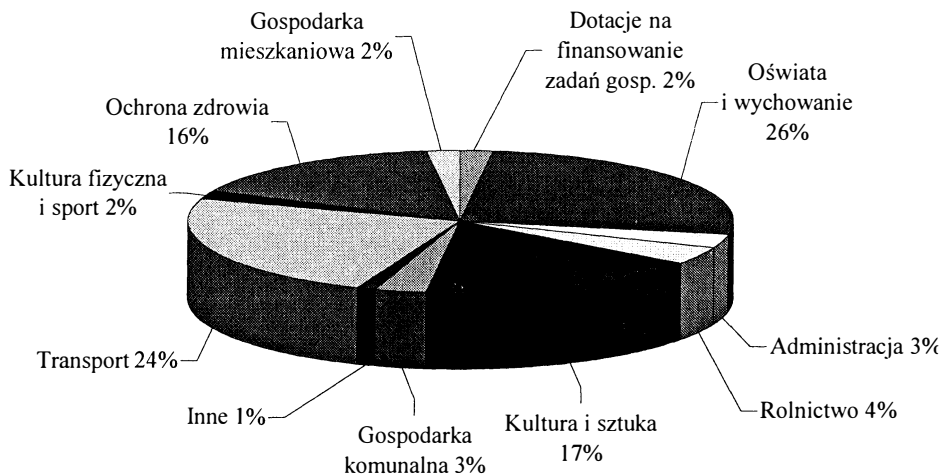
- gospodarowanie nieruchomościami z zasobu województwa;
- zadania z zakresu geodezji i kartografii, w tym prowadzenie zasobu wojewódzkiego oraz wykonywanie map topograficznych i tematycznych dla obszaru województwa;
- budowa, utrzymanie, modernizacja i zarządzanie siecią dróg wojewódzkich;
- niektóre zadania z zakresu prawa o ruchu drogowym;
- organizowanie i prowadzenie wojewódzkiego transportu publicznego;
- niektóre zadania z zakresu ochrony przyrody oraz ochrony gruntów rolnych i leśnych;
- prowadzenie publicznych szpitali specjalistycznych;
- prowadzenie wojewódzkich instytucji kultury i bibliotek publicznych oraz wojewódzkich instytucji kultury fizycznej;
- prowadzenie niektórych placówek oświatowo-wychowawczych;
- możliwość dofinansowywania szkół wyższych, inicjatywa w tworzeniu wyższych szkół zawodowych;
- obowiązek prowadzenia archiwów wojewódzkich;
- niektóre zadania dotyczące rolnictwa i dziedzin pokrewnych;
- regionalne zadania z zakresu pomocy społecznej;
- zadania z zakresu zatrudnienia, przeciwdziałania bezrobociu (przejęcie wojewódzkich urzędów pracy od 1 stycznia 2000 r.);
- inne zadania.

Jak już wspomniano wcześniej, wydatki województw wynikają z zakresu podporządkowanych im zadań. Wyraźnie dominują tutaj wydatki związane z transportem, oświatą i wychowaniem, kulturą i sztuką oraz ochroną zdrowia (rysunek 3).

Podkreślenia wymaga fakt, że na swobodę organów województwa w kształtowaniu jego wydatków ma wpływ przede wszystkim zakres finansowania zadań z dochodów o charakterze celowym [11].

Podsumowując należy stwierdzić, że myślą przewodnią utworzenia nowych województw była decentralizacja. Cały problem polega na tym, żeby nie była to tylko decentralizacja odpowiedzialności, przy jednoczesnym zachowaniu centralnego rozdzielnictwa finansów. Z żalem należy stwierdzić, że reforma samorządowych finansów publicznych, niestety, oscyluje w tym kierunku. Dowodem na to jest:

- wynikający z ustawy kompetencyjnej niewielki zakres samodzielności samorządu województwa w gromadzeniu i podziale środków finansowych (choć i tak zdecydowanie wyższy, niż w przypadku powiatów)⁴;
- mnogość kategorii dotacji celowych, jako kanałów transferu uznaniowych pieniędzy do budżetów wojewódzkich;
- zawarty w ustawie o finansach publicznych mechanizm scentralizowanego ograniczania praw województwa (także gminy i powiatu) do zaciągania zobowiązań finansowych.

Rysunek 3. Wydatki województw

Źródło: [8].

Literatura

1. Chojna-Duch E., *Finanse samorządów*, „Nowe Życie Gospodarcze” 1998, nr 47.
2. Jędrzejewska K., *Jak liczyć pieniądze*, [w:] *ABC regionów Polski*, dodatek „Rzeczpospolitej” z dnia 16 grudnia 1998 r.
3. Jędrzejewska K., *Najbogatszy Śląsk i Warszawa*, „Rzeczpospolita” z dnia 3 grudnia 1998 r.
4. Jędrzejewska K., *Przymus i dowolność*, [w:] *ABC regionów Polski*, dodatek „Rzeczpospolitej” z dnia 16 grudnia 1998 r.

⁴ Należy podkreślić, że stosunkowo wysoki udział dochodów własnych województw (np. w porównaniu do powiatów) w dochodach ogółem jest przede wszystkim efektem zaliczania do tych dochodów udziałów w podatkach dochodowych od osób fizycznych i prawnych. Biorąc pod uwagę ograniczone możliwości kształtowania przez województwo wysokości dochodów pochodzących z tych źródeł (brak władztwa podatkowego) należy się zastanowić, czy wskazane jest zaliczanie ich do kategorii dochodów własnych.

5. Patrzalek L., *Finanse lokalne*, Wyd. AE im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 1998.
6. Poniatowicz M., *Dochody nowych jednostek samorządu terytorialnego w aspekcie decentralizacji zadań i finansów publicznych w Polsce*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowości i Finansów w Bielsku Białej, Bielsko Biała 1998.
7. Poniatowicz M., *Finansowanie rozwoju regionalnego*, [w:] Kupiec L. (red.) *Gospodarka przestrzenna t. II, Ekonomia regionu*, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 1999.
8. *Reforma samorządowa – finanse samorządowe*, Materiały informacyjne Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Warszawa, 8.12.1998.
9. Serbeńska A., *Systemowa odpowiedzialność*, „Wspólnota” z 28 listopada 1998 r.
10. Sochacka-Krysiak H., *Finanse lokalne*, SGH, Poltex, Warszawa 1995.
11. Witalec W., *Zasady gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego w świetle ustawodawstwa reformującego administrację publiczną*, „Finanse Komunalne” 1999, nr 1.

dr **Marzanna PONIATOWICZ**

Uniwersytet w Białymstoku

Wydział Ekonomiczny

Katedra Polityki Regionalnej i Gospodarki Przestrzennej